

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ของพนักงานสวนสัตว์เชียงใหม่ครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครอบคลุมเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร
3. แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว (Work-Family Conflict)

ความหมายของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว

Greenhaus and Beutell (1985) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวเกิดขึ้นเมื่อบุคคลขาดความสมดุลในการรับผิดชอบต่อบทบาทด้านการทำงานและบทบาทด้านครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับบทบาทใดมากกว่าอีกบทบาทหนึ่ง

Netemeyer, Boles, and McMurrian (1996) ให้ความหมายว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว เป็นรูปแบบหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่เกิดจากความต้องการของงาน การทุ่มเทหรืออุทิศเวลาในการทำงาน ความตึงเครียดจากการทำงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาทความรับผิดชอบต่อครอบครัว หรือความต้องการของครอบครัว ภาระหน้าที่ในครอบครัว และความเครียดที่มาจากครอบครัว ส่งผลกระทบต่อการแสดงความสามารถรับผิดชอบในการทำงาน

Frone (1999) ได้กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว คือความต้องการและความรับผิดชอบต่อบทบาทด้านการทำงานและบทบาทด้านครอบครัว ที่บทบาทใดบทบาทหนึ่งแทรกแซงต่ออีกบทบาทหนึ่ง ทำให้เกิดความขัดแย้งและความยากลำบากในการสวมบทบาททั้งสองด้าน

Hammer and Thompson (2003) ให้นิยามไว้ว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวเป็น ความขัดแย้งในสองบทบาท ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้มี 2 ลักษณะ คือ การทำงานส่งผลต่อ ครอบครัว และครอบครัวส่งผลต่อการทำงาน

Conn (2006) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวเป็นสถานการณ์ที่ความต้องการ และความรับผิดชอบต่อบทบาททางด้านการทำงานและบทบาททางด้านครอบครัวไม่มีความ เหมาะสมในบางประเด็น ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ 2 ทาง ตัวอย่างเช่น การทำงานมีอิทธิพลเหนือ ครอบครัวเมื่อตารางการทำงานเบียดบังการใช้เวลาในการทำกิจกรรมกับร่วมกับครอบครัว และ ครอบครัวมีอิทธิพลเหนือการทำงานเมื่อพนักงานคนนั้นมีปัญหาครอบครัว

รูปแบบของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว

Greenhaus and Beutell (1985) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความกดดันในบทบาทของการทำงาน และบทบาทของครอบครัว ซึ่งความขัดแย้งระหว่างงาน กับครอบครัวนี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงาน เช่น การขาดงาน การเพิ่มอัตราการลาออกจากงาน ประสิทธิภาพการทำงานลดลง รวมทั้งส่งผลเสียต่อสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจอีกด้วย รูปแบบ ของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว มี 2 รูปแบบ คือ (1) ความขัดแย้งจากงานสู่ครอบครัว และ (2) ความขัดแย้งจากครอบครัวสู่งาน ดังนั้น ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว จึงเป็น สภาวะที่ไม่สมดุลของบุคคลในบทบาทด้านงานและบทบาทด้านครอบครัว โดยอาจมีสาเหตุมาจาก การทำงานหรือครอบครัวก็ได้ เช่น บุคคลที่มีภาระงานมากและใช้เวลาให้กับการทำงานจนมีเวลา ให้กับครอบครัวไม่เพียงพอ หรือบุคคลที่มีครอบครัวที่จะต้องดูแลรับผิดชอบมากจนส่งผลต่อ การทำงาน

Greenhaus (2002 อ้างถึงใน เซลิตสา, 2551) ได้จำแนกรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างงานกับ ครอบครัวออกเป็น 2 แบบ คือ

(1) ความขัดแย้งจากการทำงานไปสู่ครอบครัว เกิดขึ้นเมื่อการทำงานเข้าไปมีบทบาทต่อชีวิต ครอบครัว เช่น ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ความไม่ยืดหยุ่นของการทำงาน การเดินทาง ปริมาณ งานที่มาก ความเครียดในการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน หรือการไม่ได้รับการ สนับสนุนจากหัวหน้างาน

(2) ความขัดแย้งจากครอบครัวไปสู่การทำงาน เกิดขึ้นเมื่อครอบครัวเข้าไปมีบทบาทต่อชีวิต การทำงาน เช่น ภาระการเลี้ยงดูลูกที่อายุยังน้อย การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ความขัดแย้งระหว่าง บุคคลภายในครอบครัว หรือการไม่ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว

สาเหตุของการเกิดความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว

Greenhaus and Beutell (1985) ได้จำแนกการเกิดของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว ออกเป็น 3 คือ

(1) ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านเวลา(Time-Based Conflict)เป็นรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว ที่มีสาเหตุมาจากการที่ทุ่มเทหรืออุทิศเวลาไปกับบทบาทใดบทบาทหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถใช้เวลาไปกับอีกบทบาทหนึ่งได้ เช่น การทำงานที่ไม่เป็นเวลา เลิกงานดึก การประชุม หรือการทำงานล่วงเวลา จนไม่มีเวลาให้กับครอบครัวหรือไม่สามารถหาเวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวได้ ส่วนความขัดแย้งด้านเวลาที่มีสาเหตุมาจากครอบครัวก็สามารถส่งผลกระทบต่อการทำงานได้เช่นเดียวกัน เช่น ครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ มีลูกหลายคนที่อยู่ในวัยเด็ก ต้องดูแลพ่อแม่ที่ชราหรือเจ็บป่วย ทำให้ต้องทุ่มเทเวลาให้กับครอบครัวจนส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น มาทำงานสาย ลางานบ่อย หรือขาดงาน เป็นต้น

(2) ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านความตึงเครียด (Strain-Based Conflict) เป็นรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว ที่มีสาเหตุมาจากความตึงเครียดเมื่อบุคคลได้รับความกดดันจากการทำงาน ทำให้เกิดความเครียด หงุดหงิด เก็บกด เมื่อกลับบ้านจึงอาจแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงกับคนในครอบครัว ส่วนความตึงเครียดที่เกิดจากครอบครัวก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานได้เช่นกัน เช่น บุคคลที่ประสบปัญหาการใช้ชีวิตกับคู่สมรส ปัญหาที่เกิดจากลูก ๆ หรือการที่คนในครอบครัวไม่เข้าใจการทำงานและไม่ให้การสนับสนุน การช่วยเหลือ ให้กำลังใจ

(3) ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านพฤติกรรม (Behavior-Based Conflict) เป็นรูปแบบของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว ที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งพฤติกรรมที่ใช้ได้ดีในการแสดงบทบาทหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับอีกบทบาทหนึ่ง ถ้าบุคคลไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อเข้าสู่บทบาทที่แตกต่างกัน ก็จะมีโอกาสเกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากพฤติกรรมได้

Netemeyer, Boles, and McMurrian (1996) ได้สรุปรูปแบบของการเกิดขึ้นของความขัดแย้งระหว่างการทำงานและครอบครัวไว้ ดังนี้

(1) เกิดจากความต้องการทั่วไปของบทบาทที่ได้รับ หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบ ความต้องการ ความคาดหวังต่อหน้าที่ และภาระที่เกี่ยวข้องกับบทบาทที่ได้รับ

(2) เกิดจากเวลาที่ทุ่มเทให้กับบทบาทที่ได้รับ หมายถึง ปริมาณของเวลาที่ได้ทุ่มเทให้กับบทบาทหน้าที่หนึ่งมากเกินไป ทำให้เกิดความขัดแย้งเพราะไม่สามารถกระทำหน้าที่ของอีกบทบาทหนึ่งที่รับผิดชอบอยู่ได้

(3) เกิดจากความเครียดที่มาจากบทบาทที่ได้รับ หมายถึง ความเครียดที่เกิดจากการที่การกระทำหน้าที่ของบทบาทหนึ่ง ไปขัดขวางอีกบทบาทหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบอยู่

Warner (2005 อ้างถึงใน เชลิสสา, 2551) ระบุสาเหตุ 2 ประการที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว คือ

(1) สาเหตุจากตัวบุคคล ได้แก่

- 1.1 ความต้องการประสบความสำเร็จในหลายบทบาทของชีวิต
- 1.2 คุณลักษณะทางครอบครัว เช่น การไม่ได้รับการสนับสนุนจากคู่สมรส การต้องรับภาระหนักในการเลี้ยงดูลูก การดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วย เป็นต้น
- 1.3 การจัดการการทำงาน
- 1.4 ความเครียดจากการทำงาน

(2) สาเหตุจากองค์การ ได้แก่

- 2.1 ปริมาณการควบคุมการทำงาน
- 2.2 การสนับสนุนจากองค์การและหัวหน้างาน
- 2.3 ปริมาณงาน

ผลของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว

Warner (2005 อ้างถึงใน เชลิสสา, 2551) ได้ระบุว่า ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว แบ่งเป็น 2 ประเภท (1) ผลกระทบต่อตนเอง เช่น ความเครียด สุขภาพเสื่อมโทรม ความเหนื่อยล้า และความพึงพอใจในงานลดลง (2) ผลกระทบต่อองค์การ เช่น ผลการปฏิบัติงานลดลง ขวัญกำลังใจในการทำงานลดลง การขาดงาน และอัตราการลาออกจากงานที่สูงขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลกันระหว่าง 2 บทบาท คือ บทบาทด้านการทำงานและบทบาทด้านครอบครัว อันเนื่องจากการที่บุคคลทุ่มเทเวลาและแรงกายแรงใจให้กับบทบาทหนึ่งทำให้เกิดความไม่เพียงพอกับอีกบทบาทหนึ่ง โดยอาจมีสาเหตุมาจากการทำงานหรือครอบครัวก็ได้ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งได้ใน 2 รูปแบบ คือ (1) ความขัดแย้งจากงานสู่ครอบครัว และ (2) ความขัดแย้งจากครอบครัวสู่งาน เช่น เมื่อบุคคลใดที่มีภาระงานที่มากหรือมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน หรือต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน ทำให้เวลาที่จะใช้อยู่ร่วมกับครอบครัวไม่เพียงพอ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัว และในทางกลับกันเมื่อบุคคลใดที่มีภาระครอบครัว เช่น ลูกที่ยังเล็ก พ่อแม่ ผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วย ที่ต้องดูแลรับผิดชอบ หรือมีปัญหาครอบครัว เช่น มีปัญหากับคู่สมรส ก็จะส่งผลต่อการทำงานของบุคคลนั้นด้วยเช่นกัน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ (Perceived Organizational Justice)

ความหมายการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ

Greenberg (1990) ได้นิยามว่า ความยุติธรรมในองค์การ หมายถึง ความยุติธรรมของผลตอบแทนที่องค์การจัดสรรให้พนักงาน และความยุติธรรมของกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดผลตอบแทน

Moorman (1991) กล่าวว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ หมายถึงวิธีการหรือหนทางที่พนักงานตัดสินใจว่าเขาได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรในการทำงานอื่นๆ

Beugre (1996) กล่าวว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ หมายถึง การรับรู้ความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นภายในองค์การ ซึ่งเป็นที่ที่บุคคลทำการแลกเปลี่ยนกันทางสังคมหรือเศรษฐกิจ และยังเกี่ยวข้องถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และองค์การ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นระบบหนึ่งของสังคม

Folger and Cropanzano (1998) เสนอไว้ว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ เกี่ยวข้องกับการกำหนดบรรทัดฐานในการจัดสรรผลตอบแทน และกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจเพื่อจัดสรรผลตอบแทน และการตัดสินใจด้านอื่นๆ รวมทั้งการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลในองค์การด้วย ซึ่งกระบวนการหมายถึง การที่บุคคลรู้ว่าวิธีการ กลไก หรือกระบวนการต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดค่าตอบแทนมีความยุติธรรม เช่น กระบวนการในการตัดสินใจ กระบวนการแก้ไขข้อพิพาท หรือกระบวนการแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ในองค์การ เป็นต้น

รูปแบบของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ

Folger and Cropanzano (1998) ได้นำเสนอรูปแบบของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์ (Distributive Justice) เป็นการรับรู้ความยุติธรรมต่อผลลัพธ์หรือการจัดสรรที่ได้รับของแต่ละบุคคล เมื่อบุคคลพิจารณาตามความยุติธรรมในด้านผลตอบแทน โดยบุคคลจะประเมินว่าผลตอบแทนหรือผลลัพธ์ที่ได้มีความเหมาะสม ถูกต้อง ตามหลักความเป็นธรรมหรือไม่

2. การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ (Procedural Justice) เป็นการทำบุคคลรู้ว่าวิธีการระบบ กระบวนการในการตัดสินใจ หรือกระบวนการต่าง ๆ ในการกำหนดผลตอบแทนมีความยุติธรรม

3. การรับรู้ความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์ (Interactional Justice) เป็นการที่บุคคลรับรู้ว่าได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่นด้วยความยุติธรรม อาทิเช่น การที่ผู้บังคับบัญชามีการให้ข้อมูลที่เพียงพอที่จะอธิบายผลการตัดสินใจและสิ่งที่มีอธิบายมีความถูกต้องและเหมาะสม การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ในองค์กร ทั้งผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

Masterson (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร โดยใช้แนวคิดจาก Price and Mueller (1986) และ Moorman (1991) ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรออกมาเป็น 3 ด้านดังนี้

1. การรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์ (Distributive Justice) หมายถึง ความคิดของพนักงานในองค์กรว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงานให้กับองค์กรมีความสมมูลและถูกต้องเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น และผลงานที่ตนปฏิบัติหรือสิ่งที่ลงทุนไป เช่น ความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพ ความมานะพยายาม ความเครียดที่เกิดจากการทำงาน เป็นต้น

2. การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ (Procedural Justice) หมายถึง ความคิดของพนักงานเกี่ยวกับความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นในกระบวนการที่นำมาซึ่งผลลัพธ์โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาว่ามีความเป็นธรรม ปราศจากอคติ มีความถูกต้องในข้อมูลข่าวสารที่ใช้ในการพิจารณา และตัวบุคคลเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวม กระบวนการดังกล่าวต้องไม่ถูกรองงำจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและสามารถตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจนั้นได้

3. การรับรู้ความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์ (Interactional Justice) หมายถึง ความคิดของพนักงาน ที่มีต่อความเป็นธรรมของผู้บังคับบัญชาในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ความสุภาพ อ่อนโยนและการให้การยอมรับ เป็นต้น และในด้านการให้และรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของผู้บังคับบัญชาว่ามีเหตุผลเพียงพอที่จะอธิบายการตัดสินใจในงานของผู้ใต้บังคับบัญชาได้หรือไม่ รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนครบถ้วนของผู้บังคับบัญชาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร หมายถึง การรับรู้ของพนักงานว่าตนได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมทั้งจากองค์กรและจากบุคคลที่อยู่ในองค์กรหรือไม่ ทั้งในด้านผลตอบแทน ด้านกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดผลตอบแทน และด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน โดยการรับรู้ความยุติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์ (2) การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ และ (3) การรับรู้ความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน (Turnover Intention)

ความหมายของความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน

Mowday, Porter, and Steers (1982) ให้ความหมายของความตั้งใจที่จะลาออกจากงานว่าเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจที่จะอยู่เป็นพนักงานขององค์กรนั้นอีกต่อไป โดยความตั้งใจที่จะลาออกจากงานนี้มีอิทธิพลมาจากความรู้สึกในแง่ลบที่มีต่องานที่ตนทำอยู่

Mobley (1982) ได้ให้ความหมายของการลาออกจากงานว่า หมายถึง การที่พนักงานสิ้นสุดการเป็นสมาชิกขององค์กร ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การลาออกโดยสมัครใจ (voluntary turnover) คือ การที่พนักงานเป็นผู้ตัดสินใจที่จะลาออกจากองค์กรเอง ด้วยเหตุผลส่วนบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม (2) การลาออกโดยไม่สมัครใจ (involuntary turnover) คือ การที่พนักงานลาออกโดยไม่ได้สมัครใจที่จะลาออกจากองค์กรเอง มาจากสาเหตุอื่น เช่น การเกษียณอายุงาน การถูกไล่ออก การถูกปลดออก เป็นต้น

Steers (1988) ให้ความหมายของความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ว่าหมายถึงความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมลาออกจากงานในอนาคต

Rahim, Magner, and Shapiro (2001) สรุปความหมายว่าความตั้งใจที่จะลาออกจากงานเป็นระดับความคิดของพนักงานที่จะออกจากองค์กรอย่างสมัครใจ

สาเหตุการเกิดความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน

Mowday (1981) กล่าวว่าการที่พนักงานมีความตั้งใจที่จะคงอยู่หรือลาออกจากองค์กรเป็นผลมาจาก 2 ปัจจัยใหญ่ ๆ คือ

1. ความรู้สึกของพนักงานที่มีต่องาน (affective responses to the job) สามารถนำไปสู่พฤติกรรมความตั้งใจที่จะลาออกและก่อให้เกิดพฤติกรรมลาออกได้ เช่น ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร ความผูกพันต่องาน เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันความรู้สึกเหล่านี้ก็สามารถช่วยลดความตั้งใจที่จะลาออกของพนักงานได้ด้วยเช่นกัน

2. ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน (non-work) เช่น ความต้องการแรงงาน ความจำเป็นในชีวิตสมรส ความผูกพันในครอบครัว การฝึกงาน การทดลองงาน เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถเพิ่มหรือลดความตั้งใจที่จะลาออกหรือคงอยู่ต่อในองค์กรของพนักงานได้

Shikiar and Freudenberg (1982 อ้างถึงใน ลออจิต, 2544) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลาออกจากงานของพนักงานมี 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) หมายถึง ปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลต่อการสร้างความไม่พอใจให้กับบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลลาออกในที่สุด ได้แก่

- 1.1 ความไม่พอใจในงาน
- 1.2 ความไม่พอใจในการจ่ายค่าตอบแทน
- 1.3 เพื่อนร่วมงานที่ไม่มีความเป็นกันเอง
- 1.4 ขนาดขององค์กร อัตราการลาออกขององค์กรขนาดใหญ่จะมีมากกว่าองค์กรขนาดเล็ก
- 1.5 การรวมอำนาจ
- 1.6 การติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการ

2. ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) หมายถึง ปัจจัยภายนอกองค์กรซึ่งเป็นปัจจัยที่มาดึงดูดให้บุคคลมีการเคลื่อนย้ายหรือลาออกจากองค์กรเดิมไปสู่องค์กรใหม่ได้แก่

- 2.1 ตลาดแรงงาน
- 2.2 การได้รับค่าตอบแทนสูงกว่า
- 2.3 มีโอกาสในความก้าวหน้าสูงกว่า
- 2.4 การได้รับผลประโยชน์ที่เกื้อกูลสูงกว่า
- 2.5 ขนาดของครอบครัวและความรับผิดชอบ
- 2.6 ความเจ็บป่วยการมีครอบครัวเป็นต้น

กระบวนการและพฤติกรรมของความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน

Mobley, Horner and Hollingsworth (1978) ได้เสนอกระบวนการที่นำไปสู่การตัดสินใจว่าจะอยู่หรือจะลาออกจากองค์กร โดยความตั้งใจที่จะลาออกจากงานเป็นกระบวนการที่เกิดก่อนการตัดสินใจลาออกจริง ๆ ซึ่งพนักงานจะพิจารณาทางเลือกในงานใหม่เปรียบเทียบกับงานเดิมว่าตนจะได้หรือสูญเสียประโยชน์มากน้อยเพียงใด ถ้าพนักงานคิดว่าการลาออกจะทำให้ตนได้รับผลประโยชน์น้อยกว่าองค์กรเดิมพนักงานผู้นั้นก็จะเลือกที่จะอยู่กับองค์กรเดิมต่อไปและพยายามลดความรู้สึกต่อต้านและพยายามมองงานที่ทำอยู่ในแง่ดีมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากพนักงานเห็นว่าการเปลี่ยนงานจะทำให้ตนได้รับผลประโยชน์มากกว่าพนักงานผู้นั้นก็จะตัดสินใจลาออกจากงานเดิม ยกเว้นสาเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานแต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลาออกจากงาน เช่น การย้ายงานของกลุ่มสมรส เป็นต้น ทั้งที่จริง ๆ แล้วตัวพนักงานเองยังมีความพึงพอใจในงานปัจจุบันที่ทำอยู่ รวมทั้งอาจเกิดจากการตัดสินใจที่กะทันหัน เช่น การทะเลาะกับหัวหน้างานหรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

Mowday (1981) กล่าวว่า ความตั้งใจที่จะลาออกจากงานมีการแสดงออกของพฤติกรรม 3 ลักษณะ ได้แก่

1. พฤติกรรมการลาออกโดยตรง คือ พนักงานจะตัดสินใจลาออกจากงานทันที เมื่อเกิดความรู้สึกที่ต้องการจะลาออก แม้ว่าจะยังไม่มีทางเลือกอื่นหรือไม่มีการรองรับก็ตาม

2. พฤติกรรมการค้นหาทางเลือก คือ เมื่อพนักงานมีความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ก็จะพยายามค้นหาทางเลือกอื่นที่จะมารองรับเมื่อลาออกจากองค์กรเดิม เพื่อจะไม่ต้องเป็น ผู้ว่างงาน ภายหลังจากที่ลาออกจากงานไปแล้ว ทั้งนี้ โอกาสที่จะค้นหาทางเลือกอื่น ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไปของพนักงาน เช่น อายุ เพศ อาชีพ และขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและตลาดแรงงานในขณะนั้นด้วย

3. พฤติกรรมด้านอื่น ๆ คือ เมื่อพนักงานรู้ว่าตนเองไม่สามารถค้นหาทางเลือกที่ต้องการหรือทางเลือกที่ดีกว่าเดิมได้ พนักงานก็จะยังคงไม่ลาออกจากองค์กร แต่จะมีพฤติกรรมอื่นเกิดขึ้นแทน เช่น การขาดงาน ความเฉื่อยชา ไม่ทุ่มเทในงาน หรืออาจถึงขั้นการติดยาเสพติดหรือแอลกอฮอล์ ทั้งนี้พฤติกรรมดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเพื่อลดความตึงเครียด ความวิตกกังวล หรือความคับข้องใจที่เกิดจากการไม่สามารถลาออกจากองค์กรได้

ผลกระทบที่เกิดจากการลาออกจากงาน

Mobley (1982) ได้อธิบายถึงผลกระทบที่เกิดจากการลาออกจากองค์กร ได้แก่

1. ผลกระทบต่อองค์กร

1.1 ผลดีต่อองค์กร คือ การที่พนักงานลาออกอาจจะทำให้องค์กรได้คนใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่ ทำให้เกิดความรู้และมีการนำเทคโนโลยีใหม่มาสู่องค์กร และอาจลดความขัดแย้งในองค์กรในกรณีที่มีความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องที่ยากจะแก้ไขได้ การลาออกจากงานจึงอาจเป็นวิธีการสุดท้ายที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งนั้น

1.2 ผลเสียต่อองค์กร คือ เกิดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เช่น การรับสมัครงาน การคัดเลือก การฝึกอบรมพนักงานใหม่ที่เข้ามาทำงานแทนคนเดิมซึ่งมีความชำนาญในงานและมีความรู้ความสามารถสูง และยังทำให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานขององค์กร เช่น งานล่าช้า ผลผลิตลดลง หรือประสิทธิภาพของงานที่ลดลงในระหว่างการฝึกคนใหม่เพื่อทดแทนคนที่ลาออก กรณีคนที่ลาออกเป็นผู้เชี่ยวชาญก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรได้ นอกจากนี้การลาออกของพนักงานอาจมีผลต่อขวัญกำลังใจและทัศนคติของคน ที่ทำงานอยู่ทำให้มีความต้องการเปลี่ยนงานหรือลาออกจากงานสูงขึ้นได้

2. ผลกระทบต่อตัวบุคคล

2.1 ผลดีต่อตัวบุคคล คือ บุคคลที่ลาออกจากงานอาจจะได้รับผลประโยชน์ที่มากขึ้น ได้ทำงานที่ท้าทายและใช้ความรู้ความสามารถมากขึ้น มีความก้าวหน้าในงาน หากประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนงานก็จะทำให้มีความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น และอาจส่งผลดีต่อบุคคลที่ยังคงอยู่ในองค์กร เช่น การที่มีคนลาออกไปเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่ยังคงอยู่ มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากขึ้นก็ได้

2.2 ผลเสียต่อตัวบุคคล คือ การลาออกจากงานอาจทำให้สูญเสียประโยชน์บางอย่างที่จะได้รับจากหน่วยงาน เช่น ความอาวุโส หรือผลประโยชน์ด้านค่าตอบแทนหรือสวัสดิการอื่น ๆ การเปลี่ยนงานอาจทำให้เกิดความเครียด หรืออาจเกิดผลกระทบกับครอบครัว หรือความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น นอกจากนี้การที่มีคนลาออกจากองค์กรอาจจะทำให้คนที่คงอยู่พยายามที่จะค้นหาสาเหตุว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนอื่นลาออกจากงานทำให้เขามีความคิดที่จะหาทางเลือกใหม่และลาออกตามไปด้วย หรืออาจเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่องานหรือต่อองค์กรได้

3. ผลกระทบต่อสังคม

3.1 ผลดีต่อสังคม คือ เปลี่ยนการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่องค์กรใหม่ และหากได้รับผลตอบแทนที่สูงก็จะทำให้รายได้เฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น

3.2 ผลเสียต่อสังคม คือ การที่องค์กรมีคนลาออกจากงานมีผลทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงขึ้น อาจมีผลให้ราคาสินค้าสูงขึ้นและอาจทำให้องค์กรไม่สามารถขยายการลงทุนได้เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน หมายถึง ความคิดที่จะลาออกจากการทำงานในองค์กรของบุคคล และมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการความต้องการที่จะหางานใหม่ ซึ่งเกิดจากความรู้สึกไม่พึงพอใจที่จะอยู่เป็นพนักงานขององค์กรอีกต่อไป โดยความตั้งใจที่จะลาออกจากงานเป็นกระบวนการที่เกิดก่อนที่จะตัดสินใจลาออกจริง ๆ ซึ่งพนักงานจะเปรียบเทียบทางเลือกใหม่หรืองานใหม่กว่าตนจะได้ประโยชน์หรือสูญเสียประโยชน์ หากพนักงานคิดว่าการลาออกทำให้ได้ประโยชน์มากกว่าก็จะตัดสินใจลาออกจากงาน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Lehmkuhl (1999) ศึกษาพบว่าความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวนั้นยังสามารถนำไปสู่อัตราการขาดงานสูงของพนักงานและทำให้ระดับการปฏิบัติงานต่ำลง นอกจากนี้พนักงานซึ่งประสบปัญหาความไม่สมดุลระหว่างงานกับครอบครัวมีความตั้งใจในการที่จะลาออกจากรางานและหางานใหม่ทำ และจากการศึกษายังพบอีกว่าพนักงานที่ประสบปัญหาความไม่สมดุลระหว่างงานกับครอบครัวมีความตั้งใจที่จะลาออกจากรางานเพื่อหางานใหม่ทำ

Haar (2004) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวกับความตั้งใจที่จะลาออกจากรางานจากกลุ่มลูกจ้างในประเทศนิวซีแลนด์ จำนวน 100 คน พบว่าความขัดแย้งที่เกิดจากการทำงานส่งผลกระทบต่อครอบครัวและความขัดแย้งที่เกิดจากครอบครัวส่งผลต่อการปฏิบัติงานซึ่งความขัดแย้งทั้ง 2 รูปแบบนี้ส่งผลต่อการตัดสินใจลาออกจากรางานและยังพบอีกว่า การได้รับการสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวมีผลทำให้การลาออกจากรางานลดลง

Haar, Roche and Taylor (2012) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว กับความตั้งใจที่จะลาออกจากรางาน ของพนักงานที่เป็นครอบครัวเมารี กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานชาวเมารี ประเทศนิวซีแลนด์ จำนวน 197 คน ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจที่จะลาออกจากรางาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Daileyl and Kirk (1992) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์และการรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานและการตั้งใจลาออกจากรางาน ของพนักงานด้านเทคนิคต่าง ๆ เช่น พนักงานออกแบบ พนักงานตรวจสอบและประกันสินค้าพนักงานซ่อมคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่าการรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับความตั้งใจลาออกจากรางาน

Jones and Skarlicki (2003) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมกับความตั้งใจลาออกจากรางาน ของพนักงานชายจำนวน 159 คน โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมเชิงผลลัพธ์การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการรับรู้ความยุติธรรมด้านการปฏิบัติต่อบุคคลกับการลาออก พบว่าเมื่อการรับรู้ความยุติธรรมด้านการปฏิบัติต่อบุคคลของพนักงานและการรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับต่ำมีผลต่อการลาออกจากรางานอยู่ในระดับสูง

Parker and Kohlmeyer (2005) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรและการลาออกจากงานของพนักงานในธุรกิจด้านบัญชี กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบัญชีของบริษัทขนาดใหญ่ 3 บริษัท ในประเทศแคนาดา จำนวน 76 คน พบว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการที่จะลาออกจากงาน

กรพินธุ์ จิระพงษ์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรกับความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน จำนวน 395 คน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรโดยรวม และการรับรู้ความยุติธรรมแต่ละด้าน คือ ด้านระบบ ด้านกระบวนการ ด้านผลตอบแทนและด้านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความสัมพันธ์ทางลบกับความตั้งใจในการที่จะลาออกจากงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังพบอีกว่าการรับรู้ความยุติธรรมด้านผลตอบแทนและการรับรู้ความยุติธรรมด้านระบบ สามารถทำนายความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การรับรู้ความยุติธรรมด้านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันสามารถทำนายความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ ไม่มีผลต่อความตั้งใจที่จะลาออกจากงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปรกรณ์ ล้อมโยธิน (2555) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจจะลาออกจากงานของพนักงานโรงแรมในประเทศไทย จำนวน 903 คน ผลการวิจัยสรุปได้ คือ ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และค่าตอบแทนที่ยุติธรรม มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจจะลาออกจากงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความสมดุลของชีวิตกับงานมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจจะลาออกจากงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.5 สมมติฐานในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

2.5.1 ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว (ความขัดแย้งจากงานสู่ครอบครัว และความขัดแย้งจากครอบครัวสู่งาน) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพนักงานสวนสัตว์เชียงใหม่

2.5.2 การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร (การรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์ การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ และการรับรู้ความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์) มีความสัมพันธ์ทางลบกับความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพนักงานสวนสัตว์เชียงใหม่

2.5.3 ความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว (ความขัดแย้งจากงานสู่ครอบครัว และความขัดแย้งจากครอบครัวสู่งาน) และการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร (การรับรู้ความยุติธรรมด้านผลลัพธ์ การรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ และการรับรู้ความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์) สามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจที่จะลาออกจากงานของพนักงานสวนสัตว์เชียงใหม่ได้

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

